

LIBER SECUNDUS.

DE AMICITIA RETINENDA, ET COLENDÆ.

*Qua ratione coli, & conservari debeat
Amicitia conjuncta, pluribus hic monitis
ostenditur.*

HActenus : & qui sint, & qua ratione sodales
Jungendi, nostrum dicere munus erat.
Nunc tibi conjuncti qua sint ratione colendi,
Dicere non cultæ, molior arte, lyræ.
Nunc mihi, si quando, seu te Parnassia Tempe,
Sive tenet Delos numine clara tuo ;
Phœbe fave : namq; hanc, quâ scribere sumpsimus artē
Vix teneo ; & monitis sum minor ipse meis.
Ergo ades ! & vati, precor, & succure monenti,
Conciliet Numen, nomen utrūque, tuum.
Phœbus adest : sensi Phœbi pharetrāq; lyrāque,
Per sua, jam nosco signa, vocatus adest.
Ergo dum fas est superis præsentibus uti,
Utamur ; facilis tunc labor esse solet.
Non minor est virtus junctum retinere sodalem,
Quam fuit illius conciliasse fidem.

Non

Coelesti accendit ab igne

*Si statuas sensus expertes, vivere flamma,
Cæli furtivâ docle Promethee facis.
Dic, mihi quid faciet socialis flamma, sodales
Si facibus castis usserit illa pios?*

Non tamen abjicias animos, retinebimus illâ,
 Qua nobis fidas junximus arte manus.
 Me Duce junxisti, firmabis me Duce nexus,
 Quas reperi, constans ipse tuebor opes.
 Ut posses aliquem tibi devincire sodalem,
 Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
 Ut possis autem victos retinere sodales,
 Omnia: Dux, miles, navita, puppis ero.
 Si cui vis igitur majus dare vulnus amoris,
 Me, precor, infligas milite vulnus idem.
 Sunt mihi, quæ possint perstringere corda pharetræ,
 Si pia fraternus prælia poscat amor.
 Si cui fors hære cupis constanter Amicus,
 Nec scis, qua socius re teneatur amor.
 Accipe: quæ fas est, tibi nunc præcepta ministro
 Vilia, sed quamvis vilia disce tamen.
 Quæ conjunxit res, eadem conservat Amicos;
 Sic etiam effectus sol fovet ipse suos.
 Ex quibus in mundo res enascuntur, iisdem
 Se conservare ex fontibus usque solent.
 Qua semel increscens erupit origine, rivos
 Indefecturos accipit inde, latex.
 Quâ tenera in terra radices virgula fixit,
 Hanc, etiam ramis aucta subinde teget.
 Quasque tegit segetes, enutrit, & educat arvum,
 Quodque semel peperit, sustinet arbor onus.
 Sic & amicitiam (namque est amor hujus origo)
 Attinet idem, qui conciliavit amor.
 Non secus ac flammæ ex se ortas, flamma tuetur:
 Candida, quæ junxit, vincula servat amor.

Ille tuos ergo semper conservet Amicos,
 Quodque pia fecit cuspide, vulnus alat.
 Ille tibi leges retinendi dictet Amici,
 Ille tibi castas praeferat usque faces.
 Ardeat, ut nullò decrescere tempore possit,
 Et sit amicitiae causa, cibisque tuæ.
 Ardeat, ut vigiles in templis lampades ardent;
 Ut pia fumosis addita thura rogis.
 Quisquis es ardentem, ne extingui possit, amorem
 Quà fas est castis ignibus usque fove.
 Sed nescis, quærisque puto, qui pectora bina
 Urit, qua constans ardor alatur ope?
 Accipe, quidquid id est, tamen accipe; phyltra mini-
 Phyltra sed humano, phyltra probata Deo. (stro,
 Non hæc Æmonias sunt phyltra parata per artes,
 Non hæc cum magico murmure fecit anus.
 Non hoc Circææ, non hoc Medeides herbæ,
 Non hoc confecit Thessala mulier opus.
 Ipse Deus (vidit, quem tunc præsepe gementem,
 Cùm fuit ex magno Numine factus homo)
 Ipse inquam Deus hoc fecit medicamen amoris,
 De trabe cùm sacra triste pependit onus;
 Cùmque suas vidit plantas livere catenis,
 Terga flagris, spinis tempora, colla cruce;
 Fecit - - & erravi! cupiebam dicere: Phyltrum hoc,
 Venerat in terras ipse probare Deus.
 Hei mihi Divinum, sed dum probat in cruce, Phyltrū
 Per phyltrum nobis concidit ipse lytrum.
 Si non scis hoc est, socii dilectio fratris,
 Hæc firmat junctam tempus in omne fidem.

Hoc ego sacratò socialia fœdera phyltrò
In canos, testor, posse manere dies.
Tu tamen ut discas, hæc sit dilectio qualis,
Advertas aures, in mea verba, tuas.
Dilige sic socios, sicut te diligis ipsum,
Mox fructum nexùs experiere tui.
Dilige sed constans: anima est constantia rerum,
Hac stat stante fides, hâcque cadente cadit.
Virtutem, gemini constantia nutrit amoris,
Ut nutrit vernas uvidus imber opes,
Lenta quidem est, lentosque facit constantia passus,
Sic tamen immensas conficit illa vias.
Solibus à primis, animos sine labe, juventæ
Ducit in extremos, illabefacta dies.
Quid quod in adversis firma est? nec frangitur ullis
Casibus, alternas nec timet illa vices.
Qualiter in medio pendentes culmine rupes,
Emovet è proprio nulla procella loco:
Qualiter irato deprensa à turbine, turris
Saxea, ventorum despicit usque minas:
Ipse licet validis Boreas immurmuret alis,
Et glomeret mixtas auster iniquus aquas:
Stat tamen immota hæc turris, nec frangitur austro,
Nec Borea, aut tectis fata minante noto:
Taliter in duris etiam constantia rebus
Perstat, nec casus sorte rotante, cadit.
Eja igitur constanter ames, nec fœdera solve,
Cernens, dum socias deserit aura rates.
Quid valeant focii rebus cernuntur in arctis,
Fors solet obstrictam versa probare fidem.

Et decet, & debes socium recreare jacentem,
Verbô, opibus, studiô, consiliôque simul.
Cum magis ostendit se illi fortuna novercam,
Tum magis auxilium sentiat ille tuum.

Turpe erit in miseris, veteri tibi, rebus amico
Auxilium nulla parte tulisse tuum.

Turpe referre pedem nec passu stare, tenaci,
Turpe laborantem deseruisse ratem.

Quidquid id est, seu res, socium, quæ plena periculi est,
Vexet, communes seu ferat ille vices.

Quô licet auxiliô, fratris mala mæsta levato,
Fidam projecto neve negato manum.

Hic amor, hæc pietas sævo vel in hoste probatur,
Dum quis, in adversis id, quod amavit, amat.

Quin etiam in partem socii venisse periculi
Debes, si similis venerit usus opis,

Nec solum debes ipsum discrimen adire,
Et pariter Pyladen velle levare tuum;

Quamvis & debes ipsum discrimen adire,
Et pariter Pyladen velle levare tuum.

Sed debes etiam tristem succumbere mortem,
Et firmare piam sanguinis amne fidem.

Occubuit Patroclus pro culto latus Achille,
Sic finem, cæsus vulnere, cæpit amor.

Si verò rebus fortuna secundet Amici,
Afficiat vestros fors, precor, ista sinus.

Non secus, ac proprio, Fratris læteris honore
Illius, & vitæ commoda, vestra putes.

Quàm genitor, parto, natorum gaudet honore,
Quàm gaudet clemens uxor honore viri:

Tam

Tam te delectet chari fortuna sodalis,
Támque honor, utilitas, gloria, fama, decor.
Absit ut invidias, aut obstes, ista relinque
His, quos alterius fama, decúsque premit.
Si potes obsequiô, studiô, mente, ore labore,
Te gratum socio testificare tuo
Jussus adesse domo, jussâ maturius horâ
Fac semper venias, nec nisi serus abi.
Rusque vocat socius; dic ibo; linque laborem.
Et res promissum nulla moretur iter.
Nec grave te tempus, sitiénsque canicula tardet,
Nec via jactato, candida facta, gelu.
Tu socio quodcunque tuo tentare libebit,
Cedas: obsequiô plurima vincit amor.
Tu istas obsequii; sed & has, quas dicere mitto
Partes, ut debes officiosus agas.
Obsequium dulces, retinétque parátque sodales
Et geminos fructus utilitatis habet.
Obsequiô se prodit amor. Testatur amorem
Quolibet obsequii munere quisquis amat.
Profuit & studio sociis prodesse fideli,
Hoc poteris junctam constabilire fidem.
Ufus si veniat noménque decúsque tuendi,
Et nomen constans, & tueare decus.
Annue jucundis si quid rogat ille petitis,
Téque simul promptum sedulitate proba.
Quod petit ille neges si sit cum crimine junctum,
Si non, quid fuerit turpe negare, vide.
Ne tamen offendas obliquè lude petita,
Hac avium, venans, decipit arte gregem.

Et cave ne quidquam, quò læditur ille, sodalem
Fortè roges, quidquam neve rogatus agas.
Id quoque prævideas, ne cujus criminis author
Sis socio, vetitum nec petiisse velis.
Utile perquirant alii, tu semper honestum
Expete, sic casti regula amoris habet.
Quodque tui causâ faceres, hoc faxis Amici
Causâ, non parvum, hoc, gluten amoris habet.
Sed tu cuiusque est retinendi cura sodalis,
Officiis firmes, fœdera nexa tuis.
Officii leges numero comprehendere non est,
Hæc, numeros, superat lex numerosa, meos.
Quas tamen attexam leges, has discere primum;
Tum juvat in fructus vertere velle bonos.
Officium est suadere sequi, quidcunque redundat
In fratris laudes, commoda, nomen, opes.
Officium simile est, hoc dissuadere redundat
In mala quod fratris probra, pericla, necem.
Officium est arcana tuæ concedere mentis
Illi, cum quo unum jam modò pectus habes.
Cerne cui fidas, temerè committere cuique
Non tutum est animi sensa tacenda tui.
Huic tamen indiciis multis, signisque probato,
Emunire tui pectoris ima potes.
Quàm benè triticeum semen concreditur arvis,
Quod cum sæcundo sænore reddet ager;
Casibus experto, tu tam benè crede sodali
(Quæ lateant) mentis semina clausa tuæ.
Contra in qua lappæ & steriles dominantur avenæ,
Occupat hoc, media parte siligo, solum

Sic medium (si fortè times) sit pectus apertum .
Fratri , quàm multis hæc , bene tuta via est !
Officium est suppar , non dissimulare sodali ,
Si quidquam contra fasve piùmve facit .
Cum secus , ac justique petit , ratioque decori .
Se gerit , ore pio , corripiendus erit .
Corripe , sed monitor (quid enim non mollit amoris
Vis) precor ut Pyladis sis in amore tui .
Nec tibi frons , nec sit vultus , nec verba severa ,
Nec nisi cum censor , censor amandus eris .
Sit procul hinc gravior censoris virga Catonis ,
Hinc procul immodico percitus igne furor .
Spicula si qua vibras , minitantibus addita verbis ,
Spicula mellifluis sint ea tincta favis ,
Namque velut succum (quamvis juvet) æger amarū
Respuit , atque odio verba medentis habet :
Sic animus vitiis æger , contemnit amaras
Voces , atque odio verba monentis habet .
Quid mirum est ! omnes homines horremus amara .
Et sua læsuris gratia rebus abest .
Odimus in dumis spinas , in floribus ipsos
Vermes , in pluviis fulmina , febre moras ,
Tu tamen asperior si res sic postulat esto ,
Sæpe creat molles aspera spina rosas .
Asper equus duris contunditur ora lupatis ,
Temperet ut cursus , mitior inde , suos .
Et quæ luxuriat nimium , conscinditur arbor ,
Ut plures fructus , falce putata , ferat .
Et tua , quando opus est possunt esse aspera verba ,
Aspera , sed quamvis aspera , grata tamen .

Aspera, grata tamen fient moderatio si te
Dirigat, & monitus illa Magistra tuos.
Nil nimium violentus agas, labor impete caeco
Qui venit, optatis fructibus usque caret.
Sit procul ira igitur nempe hic extinguit amorem,
Ignis, & in cineres nobile vertit opus
Ut suus ignis inest iræ, suus ignis amori,
Sic amor igne alio, quam caret ira calet.
Nec præceps animo, justas licet, exige pœnas,
Feryori tacitus fac moderare tuo.
Nec reprehende unquam Fratrem præsentibus illis
A quibus ex animo gestit amatque coli.
Sint procul arbitri, mediam correptio turbam
Odit, & in tacito plena salute loco est.
Ergo age quæ dedimus socios præcepta monendi
Si lubet in sociis experiare tuis.
Hæc ego cum canerem subito manifestus Apollo
Movit inauratæ, pollice fila lyræ.
In manibus nexus, sacris indutæque plantis
Nexus erat, vates ille videndus adest.
Is mihi Fraternali dixit Præceptor amoris,
Quæ damus inscitis inferere iussa modis.
Admonitum vitii socium, laudare subinde
Est opus, astrictus ne minuatur amor.
Utque facit Medicus: qui postquam vulnerat ægrum,
Colligat, & miti vulnera placat ope.
Sic benè correptum, grata mulcere sodalem
Laude (levant laudes pectora læsa) juvat.
Sectentur laudes, pretioso munera passu
Munere placari quælibet ira potest.

Munera crede mihi placant hominésque, Deósque
Placatur donis Jupiter ipse datis.
Quid faciat sapiens? stultus quoque munere gaudet,
Magnum, nescio quod, munera numen habent.
Nec socium, jubeo, pretioso munere dones
Parva, sed è parvis, si sapis, apta dato.
Afferat aut vites, aut quas Amaryllis amabat
Castaneas, servus, rustica dona, puer.
Poma sub ætatem cum formosissimus annus
Mittito, vel Syriis grata volema Diis.
Ista peregrinis, poteris tibi dicere missa
Hortis, in media sint licet empta via.
Quod si non placeat donis his vilibus uti,
Per me (quis prohibet?) grandia dona dato.
Dona, puto, potis est inter majora referri
Mensa, sit hæc socio, semper aperta, tuo.
Mensa tenet multos, & multos colligit illa,
Illa mali est crebrò, Principiùmque boni.
Sint tibi, (quæ apponas) lectissima vina falerni,
Sintque peregrini, condita vasa meri.
Et simul artifices doctus componere mensas,
Doctus & ex nihilo fercla creare coquus.
Crede mihi hæc ætas quatuor sibi numina fecit,
Nunc Deus est venter, mensa, culina, coquus.
Mensa, merúmque coquus, sunt optima vincula, quemque;
His modò jam vinclis demeruisse potes.
Sed non est eadem mens omnibus. Iste tenetur
Officiis, istum præmia magna tenent.
Hinc tibi procures, sociis quæ tempore dones
Præmia, si data sint tempore, dona juvant.

Hic locus est illis , quæ tu benefacta sodali
Præstas , nam munus sunt benefacta potens.
Fac benè : sed fac clàm, nec opes, nec danda negato
Æra , miser paribus si caret ille bonis.
Hæc tu cùm donas , vultu donabis alacri ,
Nec vultu , tristis , destrue dona tuo.
Quæque rogant Fratres animo promitte libenti ,
Si modò promissis stare subinde potes.
Sed ne promissis longos interjice soles ,
(Qui citò dat nôsti , bis dare dona solet)
Ne quod non dederis , semper videre daturus ,
Sic Dominum sterilis sæpe fefellit , ager.
Tempus erit , tibi cùm sit opus , benefacta referre
His compensandis adjicienda mora est.
Si cui nam meritum , longo post tempore , reddas ,
Quàm factum est ; labor hic muneris instar erit.
Hactenus hæc Phæbus Phæbo parete monenti ,
Certa Dei sacro est hujus in ore fides.
Ad propiora vocor : quisquis servare sodales
Expetis , hæc animis imprime dicta tuis.
Illos majori fermè dignamur amore
Quorum non nimium est relligiosus amor.
Qui modò contendunt, modò rursus vîncla relaxant,
Et modò postponunt , & modò rursus amant.
In promptu causa est : quia per contraria (flamma
Sic solet ob frigus crescere) crescit amor.
Ut probet infantis suavissima mater amorem ,
Negligit , & misero nec bona verba facit.
At puer , ut redeat maternas rursus in ulnas ,
Matrem blanditiis conciliare studet.

Et studet, & plorat, complectitur, atque laborat
Figere maternis oscula blanda genis.
Sic tu, quem magis es certus retinere sodalem,
Neglige, per tempus, nec velut ante, cole.
Ille simultatis (sed sit modò ficta simultas)
Ex vobis causam discere fortè volet?
Si quid habes, illi, vicio quod vertere possis,
Hic levibus verbis exposuisse juvat.
Integer ex omni fuerit si parte, tuamque
Tentabit rursus conciliare fidem;
Eja age mox dextram sociæ committo dextræ,
Et dic Polluci talia verba tuo:
Quid facis? ô nobis semper fidissime! quid vis
Nunquam distractam conciliare fidem?
Quid dubitas de me? phæbus prius astra relinquet,
Luna prius Phæbi desinet esse soror;
Quàm videat nexûs nostri conjunctio finem,
Et tener in nobis dissoluatur amor.
Tantum amor hinc crescet; quantum tû flumina crescunt
Per freta divisæ cùm sociantur aquæ.
Cum vitilis bellum: cum culto pax sit Amico,
Et jocus, & causas quidquid amoris habet.
Si fueris præsens, da mutua verba libenter.
Sîn absens, scriptis multa loquare notis.
Et tua plena fide cessabit Epistola nunquam,
Ire per alternas officiosa vices.
Sit, rogo, convictus tuus almus, & intimus illi,
Quem tecum simplex vivere cogit amor.
Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba,
Effugiant voces, verba molesta, tuæ.

Sint castigati mores , sit lingua disertâ ,
Ipsa etiam Nymphis lingua diserta placet.
Non formosus erat , sed erat facundus Ulysses ,
Et tamen æquoreas torisit amore Deas.
Sit tibi idem studium , mos idem , eadēque voluntas ,
Sit concors sensus , diffidiōque vacet.
Non facile adversum sociorum effata loquare ,
Sed magē quod Pylades dixerit ipse , probes.
Et super asserto proprio contendere multum
Noli , sed sociis plurima cede tuis.
Cede repugnanti , cedendo victor abibis ,
Hac etiam victor Fabius arte fuit.
Hannibali si non cessisset Fabius ; orbis
Gloria , vel superūm Roma ruisset opus.
Verba potes fratris crebrò mala ferre silendo
Et tacitus tristes dissimulare jocos.
Acrius , ac deceat , si te tamen ore laceſſat ,
Non juvat hos tacitus dissimulare jocos.
Namque novam invitat modo facta injuria , verbō ,
Quando calet si sit , non reprehensa gravi.
Nec facile iratos , verbis accende sodales ,
Verbosas lites , jurgiāque orta cave.
Jurgia succendunt malè commutata furorem ,
Iraque , more ignis , plus agitata calet.
Offendit placidos repetita injuria cervos ,
Irritata nocens bellua sæpe fuit.
Si taceas , positam socii miraberis iram ,
Namque ea materiâ deficiente perit.
Vidi ego jactatas motâ face crescere flammâs ,
Et vidi nullo concutiente mori.

Nec dederis cæptam spatiosum tempus in iram,
Sape simultates ira morata facit.

Non facillè adversum socios admitte querelas,
Nec contra socios ipse querare tuos.

Utraque amicitia res est inimica, fidemque,
Utraque res junctam dissociare potest.

Quod juvat exiguum est: plus est quod laedit; Amici
Proponant animo multa ferenda suo.

Non juvat in sociis illos reprehendere naevos,
Quos poteris salvâ dissimulare fide.

Nec, si te levius quandoque offendit amicus,
Avertas animos protinus ipse tuos.

Nec levis, in tempus, si vos disjunxerit ira,
Ira erit hæc longâ continuanda morâ.

Nam mora cognatas foveat si longior iras,
Crescet, & adjunctam dissuet ira fidem.

Post aliquot solis regnans offensio luces,
Officiis iterum sit reparanda tuis.

Oprime dum nova sunt, fidei, mala semina læsæ,
Et tuus incipiens ire resistat equus.

Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas,
Et validas segetes, quæ fuit herba facit.

Quæ nunc in latum frondens se fundit oliva,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.

Dum novus in viridi coalescit cortice ramus,
Concutiat tenerum qualibet aura, cadit.

Post aliquot menses virga hæc durata resistet,
Firmaque adoptivas arbor habebit opes.

Sic longo teneri succrescunt tempore rami!
Iraque sic longo tempore major erit.

Quo magis ô quisquis vis conservare sodales!
Quæ possint fratris lædere corda fuge.
Cumque nihil citius socios offendere possit,
Quàm, quo sunt clari, si violetur honor;
Tu nunquam violes: sed si potes adijce majus
(Quæ sociùm capiat pectora læta) decus.
Denique qua valeas jam re retinere sodales,
Nil fateor, possum dicere præter; ames.
Jam vobis socii, populus genialis amantùm;
In sua quos fidus castra vocavit amor:
Detur inoffensæ spatium procurrere vitæ,
Et regnatura semper amore frui.
Vivite: nec vobis unquam sit finis amandi
Et foveant longi vulnera vestra dies.
Odit amor finem. Quis enim sit finis amoris?
Ille modum votis non finat esse tuis.
Vivere se juret, tamen hunc non vivere credam,
Qui trahit hos viduos absque sodale dies.
Unicus est homini vivendi fructus amare.
Solus amans vixi dicere jure potest.
Di faciant animam bini jungamini in unam;
Unaque vita duos, jungat amorque duos.
Nec vos canities, nec vos disjungat amara
Mors, pede quæ strepitum non faciente venit.
Post etiam, quàm summa dies vos solvat utrosque,
Perstet, & adjunctus non solvatur amor.
Tunc etiam cineres unum miscere sepulchrum
Debet, & una soli condere fossa duos.
Hoc pietas, hoc vis, hoc jus quoque poscit amoris,
Contegat ut socios unica tumba duos.
Atque ubi vos tumuli marmor contexerit unum
Vestra (precor Vates) molliter ossa cubent.

Novit vitare Charybdes.

*Degeneres vita socios, vitare charybdes
Nosti, sunt socii scylla fretumque mali.
Has nisi vitâris Syrtes, mox naufragus ibis
In stygias scelerum pondere victus aquas.*

